

ELŐSZÓ

A *Verseny és szabályozás 2023* – a sorozat 15., magyar nyelvű kötete – még a KRTK pénzügyi forrásaira épülve készülhetett. Az évkönyv a korábbi évekhez hasonlóan hármas tagolást követ.

Az első részben a versenyszabályozáshoz köthető általános kérdésekkel foglalkoznak a szerzők. *Berezvai Zombor* tanulmánya a piaci koncentráció és a verseny 2008 és 2021 közötti magyarországi alakulását mutatja be. A kutatáshoz szükséges adatok a Gazdasági Versenyhivatal és a Magyar Nemzeti Bank által készített versenystatisztikai adatbázisból származtak, amely közel 100 mutatót tartalmaz iparági szinten, idősorosan összevethető formában. Ezen adatbázis világszinten is egyedi mutatókat számszerűsít közvetlenül a vállalati éves beszámolók egyedi adataiból aggregálva. A GVH–MNB adatbázisára építve a piaci koncentráció alakulását össze lehet vetni egyéb tényezőkkel, mint például a termelékenység, a profitabilitás vagy a kutatás-fejlesztés. A kapott eredmények gazdaságpolitikai és versenypolitikai szempontból is jelentősek.

A következő tanulmányban *Helfrich Dániel* a magyarországi üzemanyagárstop eltörlését követően elemzi a benzinárak alakulását. Az energiaárak 2022-ben rekordszintet értek el az Európai Unióban, a nagykereskedelmi energiaárak globális emelkedése pedig már 2021-ben megkezdődött az ellátási láncbeli problémák, illetve a növekvő nemzetközi kereslet miatt. Ezzel együtt az üzemanyagok esetében is erőteljes drágulás ment végbe, amire válaszul 2021. november 15-től Magyarországon hatósági ársapkát határozott meg a kormány. A tanulmány empirikusan vizsgálja meg, hogyan hatott az ársapka az árakra a megszüntetését követő időszakban. Célja annak megállapítása, hogy a bő egy évig hatályban lévő ársapkának volt-e későbbi, utólagos árnövelő hatása. A tanulmány által kimutatott magasabb ár háttérben valószínűleg a beavatkozás miatti versenytorzulásból fakadó piacszerkezeti átalakulás áll.

Az első rész harmadik tanulmányában *Kónya Márton* a fogyasztói tej magyarországi piacának válságidőszakban mutatkozó jellemzőit veszi sorra. Magyarországon és térségében 2020 óta egymást követték azok a gazdasági válsághelyzetek (koronavírus-járvány, energiaválság, orosz–ukrán háború, jelentős aszály), amelyek lényegesen befolyásolták a mezőgazdasági termelési láncokat, hozzájárulhattak az élelmiszer-inflációhoz és az élelmiszer-biztonság csökkenéséhez. A tejtermékek áremelkedése Magyarországon 2022 novembere és decembere között elérte a 80 százalékos szintet. A kutatás a magyarországi tejvertikum árazási dinamikáját vizs-

gálta a 2019–2022-es időszakban és a tejfeldolgozó szinten jelzett relatív piaci erőt. Ez a piaci erő tulajdonítható a válságidőszakban stimulált keresletnek, valamint a krízisek által megzavart termelési láncok által okozott kínálati sokkoknak. E helyzet a feldolgozó vállalatok számára lehetővé tette, hogy továbbhárítsák a megemelkedett költségeiket, azonban nem kényszerítette őket arra, hogy reagáljanak a fluktuáló keresletre. Az eredmények alapján más kutatásokkal szemben megállapítható, hogy nem a kiskereskedői, hanem a feldolgozó szinten elhelyezkedő vállalatoknak volt piaci erejük ebben az időszakban.

A kötet második, tematikus része a növekvő piaci koncentrációt is érintve a fúziókontroll megújítására tett törekvésekkel foglalkozik. Az első írás, *Gönczöl Tünde* és *Teleki Lóránt* tanulmánya, az Egyesült Államok fúziós jogának reformjával foglalkozik. A digitális nagyvállalatok erősödése és általában is a piaci koncentráció növekedése, ezzel együtt pedig a verseny vélt vagy valós csökkenése az Egyesült Államokban felerősítette a versenyjog megújulását sürgető hangokat, ami az úgynevezett hipszter antitröszt mozgalom kialakulásához vezetett. Mára a hipszterből mainstream lett – mondják a szerzők – legalábbis, ami a Biden-adminisztráció versenyjogot érintő eddigi lépéseit illeti, s az a folyamat, hogy a jogalkalmazó szervek a szerzők által bemutatott új fúziós iránymutatást kibocsátották, az amerikai versenyjog elkövetkezendő éveit mindenképpen meghatározó mérföldkövet jelenti.

A második tanulmányban *Szilágyi Pál* – az újhullámos fúziókontroll viharairól szólva – a korábbiaknál intervencionalistább hatósági fellépést lát. Határozott kritikát fogalmaz meg az új fúziós iránymutatásokkal szemben, nagyrészt arra alapozva, hogy bár a múltban is előfordultak jelentős szakpolitikai irányváltások a versenyjogban, a jelenlegi változás alapjai mind a közgazdaság-tudományban, mind az amerikai bírósági joggyakorlatban csak nyomokban fedezhetők fel.

A harmadik tematikus tanulmányban *Valentiny Pál* a fúziókontroll során felmerülő nehézségekhez, a közgazdasági bizonyítékok és a vállalati magatartás értelmezéséhez kíván hozzászólni. Az utóbbi években az Egyesült Államokban megerősödött az a nézet, hogy a fúziók engedélyezése túl engedékenynek bizonyult, gyakorivá vált a potenciális versenytársak felvásárlása. A 20. század elején lezajlott Fisher Body–General Motors-egyesülés megítélése évtizedekre a vertikális integráció közgazdasági példájává vált – egészen addig, amíg ennek példaértékét nem vetették alaposabb vizsgálat alá. A fúziókontroll jelenlegi megújítási szándéka fényében próbálja a szerző ezt a folyamatot a közgazdasági elmélet és a gazdaságtörténet egymásra utaltságával bemutatni.

Az évkönyv harmadik része a hálózatos szolgáltatások piacával és szabályozásával foglalkozik. *Lendvai Zsófia* és *Somogyi Róbert* tanulmánya a digitális piacok egy újabb problémáját, a sajtókiadványok kiadóinak jogi védelmét és az eddigi szabályozási megoldásokat tekinti át. A nagy digitális platformokat – elsősorban a Metát (Facebookot) és a Google-t – a világ egyre több országában arra kötelezik, hogy fizessenek a sajtókiadványok kiadóinak az általuk előállított tartalom használatáért. Bemutatják az online sajtókiadványok piacának közgazdasági szempontból külön-

leges jellemzőit és a szereplők közötti összetett kapcsolatrendszer. Részletesen tárgyalják a sajtókiadványok kiadóinak jogi védelmét az EU-ban és Magyarországon, valamint kitérnek az EU-n kívüli szabályozási törekvésekre is. Végül összefoglalják a témában eddig született közgazdasági tanulmányokat.

Az évkönyv záró tanulmánya a digitális piacok egy másik kérdését, a webdizájnt és a fogyasztói eligazodást vizsgálja az új akadálymentességi szabályok fényében. *Velegi Dorottya, Firniksz Judit, Dömötörfy Borbála Tünde és Nagymihály Levente* abból indulnak ki, hogy webes környezetben a vizuális megjelenítés, az e-kereskedelmi felületek információs és döntési architektúrája, az automatizált interakciós folyamatok az interfészen megjelenő természetes nyelvi tartalommal egyenértékű – sőt akár azt meghaladó – hatást gyakorolnak a fogyasztói döntéshozatali folyamatra. Az e-kereskedelmi felületek és applikációk tervezése, illetve továbbfejlesztése során összetett szabályrendszert kell figyelembe venni, amelyek körét tovább bővítik a hazai jogrendbe már átültetett, 2025 júniusával hatályba lépő digitális akadálymentességi (hozzáférhetőségi – *e-accessibility*) követelmények. A magyar terminológiában elterjedt akadálymentesség kifejezés a digitális térrel kapcsolatban nem mindig tükrözi egyértelműen azt az elsődleges szabályozási célt, hogy a webes tartalmak minden fogyasztó számára elérhetők és megérthetők is legyenek. A szerzők hangsúlyozzák, hogy az e-kereskedelemben történő fogyasztói eligazodás, a döntéshozatali folyamat torzítatlansága szempontjából az egyenlő esélyű hozzáférést biztosító szabályok szoros kölcsönhatásban állnak az online interfészek működését és felépítését (webdizájnt) övező jogszabályi környezet egyéb elemeivel.

A szerkesztők